

DÜNYA DİLCİLİK TEORİLERİ KARŞISINDA

GÜNEŞ - DİL TEORİSİ

Güneş - Dil Teorisi münasebetiyle toplanan bu Dilcilik kongresi, bütün insan tekellümünün esasını ciddî bir şekilde münakaşa edebilmek için müstesna bir fırsat vermektedir. Şahsen bu münakaşadan kaçınmak imkânını göremiyorum, çünkü dilcilik ilmi dolayısıyla insanlığın mukadderatı bakımından bu münakaşaya girişmeği mühim bulurum.

Güneş - Dil Teorisi, iki muaddal vaktayı ileri sürmektedir:

1. «Kök» hakkında: Bütün kökler anlamının terekübü. Bu terekübün elemanları.
2. Süfiklerin «lâhikaların» hakikî mekanizması.

«Kök» hakkında, Güneş - Dil Teorisi, her kökte (Güneş) tecesüm ettiren bir anlamın ve bir duygunun mevcudiyetini aramak ve tasavvur etmek lâzımgeldiğini ileri sürmektedir. Bu münasebetle atideki mülâhazatı dermeyan etmeğime müsaadenizi dilerim.

Bugüne kadar tatbik ve izah edildiği şekilde, dilcilik, oldukça indî bir sisteme göre toplamakta olduğu vakıa ve fonemlerin «niçin»ine karşılık vermekten âcizdi.

Halbuki, bu dünyada vukua gelen her şeyin mutlaka esbabı mucibesi vardır. Hiçbir şey sebepsiz vücut bulmaz. Her sebep başka sebeplerin mahsulüdür. Dil, insanın hayatiyet muhitine tâbidir. Bu sebeple, dil, bu muhitte hükümran olan sebep ve tesirlere bağlıdır. İnsan, dahilen biyolojik şeraite ve haricen de muhitin tesirlerine tâbi olur.

Bu haricî ve dahilî şerait arasında birçok münasebetler görülür. Dil âlimleri bunlarla alâkadar olmamış gibi davranmışlardır. Onlar, insan dilini, insandan az, çok ayrı birtakım vakıaların heyeti mecmuası olarak tasavvur etmişler ve ona o gözle bakmışlardır. O âlimler Plâtonun insanlık haricinde ulûhiyet kesbederek yaşamakta olan «İdéés»lerini âdeta takip etmişlerdir

Dilciler, bu suretle sadece müşkül noktalardan kaçınmış oluyorlar. İnsanlık hemen her zaman müşkülâtın tevakkiye çalışır. Fakat, bu suretle, ilim ilerileyemez.

Köklerin manaları noktasından dilcilik aşikâr hatalara düşmüştür.

Hint - Avrupa lûgatleri ve onlardan örnek olarak başka dil gruplarının lûgatleri, kökleri ayırmağa ve bunların anlamlarını tayine uğraşırlar.

Her kelimenin tam karşılığını tayin etmek, işte esas nokta budur.

Son derecede mütehavvil, her türlü tefsire müsait, yanlış, müphem, ve hemen daima abstre manaları haiz, modern kelimelerle o karşılıkları ifade etmeğe imkân yoktur.

Her tahavvül, her mana değişikliği, araştırılması icap eden sebeplerden mütevellittir. Hint - Avrupa gruplarının herhangi birinden bahseden Walde - Pokorný, Christian Bartholomae ve Meillet lûgatlerinin hepsi de, kelimelerin ve köklerin anlamları hususunda asla sarîh değildirler.

Sanskrit kelimelerin ve köklerin yarısından fazlası, o lûgatlerde, o kadar sathî surette izah edilmektedir ki onların hakikî manalarının bilinmediği hemen katiyetle iddia olunabilir.

Etimoloji için, kelimenin manasını bilmek, elbette çok mühim olduğundan sarahatsızlıktan mütevellî hatalar insanı ikinci derecede daha birçok hatalara sürükler.

Yapılacak şeylerden biri, kelimelerin bu manasını tayin için ilmî bir izah yolu bulmaktır. Bu hususta aşağıdaki kaide faydalı gibi görünür.

İlk ve iptidâî dillerde, tabirlerin manaları her zaman konkrete, muayyen ve düzgündür; meğer ki, tarihçe müeyyet, sarîh bir muhtelif diller halitası mevzuubahs olsun. Lâtin, Grek, Hitit, Avesta ve Sanskrit dillerinde olduğu gibi. Fakat bu ahvalde bile, dillerin birbirleriyle karışma keyfiyeti usulü dairesinde yapılmış ve kavimlerin karışmasından doğan neticeler konkrete manalara isal etmiştir.

Her ne zaman, insan bir söz söylemiş ise, o söz kendi fikrinde canlanan konkrete şekle uygun olarak ağzından çıkmıştır. Yalnız ileri medeniyetlerdir ki, müteaddit ve müphem manalı abstraksiyonlara yardım etmişlerdir. Bu alandaki dilcilik faaliyeti onun için çok haklı birtakım tenkitlere fırsat vermektedir.

Güneş - Dil Teorisi ilk manayı tasrih etmek, ve spekülasyon yoluyla, iptidâî manaların elemanlarını bulmak maksadını güden ilk dil metodudur. Güneş - Dil Teorisi, bir kelimenin manasını, o kelimeyi dekompoze ederek izah etmeğe çalışmaktadır. Fakat kökün

ve kelimeye bağı süfiks, prefiks enfiks gibi mütehavvil elemanların manasını izahtan tevakkî etmektedir. Bu çok doğru bir usuldür, çünkü, hiçbir zaman ve hiçbir yerde yalnız köklerle konuşulmamıştır. Bir kökün manasını tayin etmek için yaşayan dildeki hayatî teferruata da itibar etmek icap eder.

Güneş-Dil Teorisi, mananın iptidai teşekkülüne nüfuz etmiştir. ve métaphysique şekil üzerine bir spéculation getirmektedir.

Bu en esaslı bir noktadır:

Bu sistemdeki ilmî spéculationa esas teşkil eden ilk phonéme gelince, bu hususta aşağıdaki kitabın münderecatına ittila kesbetmenizi rica ederim:

İsviçreli Psikolog C. H. Jung 1914 senesinde «Les symboles de la Libido» isimli dikkate şayan bir kitap neşretmiştir ki, Fransızcaya da tercüme edilmiştir.

Profesör Jung bütün çağların ve bütün kavimlerin sembollerinin büyük bir kısmını bu kitabında toplamıştır. Bu kitap şüphesizdir ki harpten sonra yapılan tetkikat ve hafriyattan çıkan sembollerle itmam edilebilir. Jung şunu ispat etmektedir:

Bütün kavimlerin muhtelif çağlardaki sembolleri, her tarafta tekerür eden birtakım müstakar suretlerdir. Ve bu sembollerin mefhumu kat'i psikolojik kanunlara tâbidir.

Sembollerin tamik edilen tetkiki şunu tesbit ediyor gibidir ki insan ruhuna derin bir tarzda nüfuz eden tasvirlerden en ehemmiyetlisi GÜNEŞ sembolüdür.

Daha birçok semboller arasında bulunduğu anlaşılan Güneş ayrı ayrı çağlarda ve birbirinden çok uzak ülke - kıt'alar da görülmektedir. Çok muhtemeldir ki iptidai insanlık suret şeklinde düşünmüş ve bu suretlerin bariz izleri el'an muhafaza edilmekte olan tasvirî semboller ile bize kadar gelmiştir.

Başlıca sembol ile onun sonraki değişimleri yalnız gözle görülür şekilde değil fakat aynı zamanda efsane, masal, dinî metin şeklinde de mevcuttur. Eğer Güneş-Dil Teorisi Güneş mefhumunun iptidai foneminin mevcudiyetini ileri sürüyorsa (ki bu, en mühim ve en güç noktayı teşkil eder), Freud'ın doğrudan doğruya tilmizlerinden olan Zürihli Profesör Jung'un eserinden istifade etmeği çok faydalı görürüm.

Ben, bu hal yolunu şu şartla ileri sürmekteyim ki Jung'un eseri harpten sonra arkeoloğlar tarafından bilhassa Anadolu'da, Indus vadisinde Mohendjodaroda, Irakta, Suriyede ve İranda meydana çıkma-

ılan hakikatlerle tamamlanmalıdır. Ve ihtimal ki dünyanın daha başka kısımlarında buna dair birçok hakikatler meydana çıkmıştır.

Jung'un iptidai sembollerle bunların bilhassa istikrar ve mahiyetleri hakkındaki tahlillerini iyice anlayabilmek için tahtesuur kolektif ruh hakkında yine aynı müellifin harpten sonra neşredilen ve Fransızcaya çevrilmiş olan eserini nazarı dikkate almak belki faydalı olur. Zira bu eser önceki eserin semboller hakkındaki tafsilatını anlamağa yardım eden izahatı vermektedir.

Şimdi, Güneş - Dil Teorisinin, Jung'un etüdlerini, bu etüdlere de Güneş - Dil Teorisini teyit etmekte olduğu anlaşılıyor.

Heman bütün yeryüzünde Güneş sembolünün inkâr edilemez mevcudiyeti ve bu sembolün müstakar mahiyeti, şahsî kanaatime göre Güneş - Dil Teorisinin birinci derecedeki fonemi hakkında mevcut olabilecek son şüpheleri de izale eder.

Suffixe'lere gelince:

Bunlar, Güneş - Dil Teorisine göre, insanın etrafındaki sahayı tayin eden dil elemanlarıdır. İçerisinde yaşadığımız bu saha ruhumuza, fikrimize ve duygularımızın heyeti mecmuasına dahil bulunduğundan, duygu muhitinden gelen tabirlerin, birtakım haricî elemanları da ihtiva ettiği muhakkaktır.

Güneş - Dil Teorisi uzak insanlığın ilk iptidai ve samimi düşüncesini tetkik etmek yolunu bulmuştur. Onun önüne geçen başka hiçbir teori yoktur. Dil bilginlerinin tamamıyla meçhulü olan bir saha üzerinde ilerlemiştir.

Eğer klâsik dil bilgisi kelimelerin manası bakımından hiçbir sisteme dayanmaksızın ve çok müphem bir surette çalışıyorsa, gramer elemanları bakımından büsbütün yoksulluk içerisindedir.

Dil bilginlerinin tarifleri hep şu örnek üzerinedir:

— Masa ne demektir?

— Masa, masadır.

Filânca şeklin muzafunileyh olduğunu söylemek bunu mefulün-ileyh ile mefulünbihten ayırt etmeğe varmak içindir. Lâkin bu, asıl mevzu hakkında hiçbir şey ifade etmez. Kezalik muayyen bir şekle muzafunileyhtir demekle muzafunileyhin mahiyeti tefsir edilmemiş olamaz.

Hususî bir şeklin izahı bakımından, modern dilciler, hiçbir şey katmaksızın orta çağ gramercilerini takip etmişlerdir. Yarı ilmi teriminin bu diktatüründen şikâyet eden birçok dilciler olmuştur ki, Türkolog Bang bu meyandadır.

Gayri mantıkî, yanlış, uygunsuz birtakım terimlerden artık vazgeçilse idi, bunun pedagoji ve ilim bakımından sonsuz faydası olurdu.

Esasen Hindu - Avrupaîlerin mukyeseli gramerleri bu an'aneperest terminoloji yüzünden fena halde karmakarışık olmuştur.

Güneş - Dil Teorisi bu terimlerin yerine ilmî bir tarif ikame etmiştir: İptidaî insanın herhangi bir hâdiseyi dürüst bir surette ifade edebilmek için yapmak mecburiyetinde kaldığı mesafe taksimi.

Güneş - Dil Teorisi bu mesafe taksimi tecimlerini yeniden meydana koymuştur.

Mahdut her daireye tekabül eden bir işaret bulunmuştur. Bundan böyle, şu veya bu gramatikal hâdisenin niçin mevcut olduğu ve filânca vaziyette diğer filân işaretin niçin kullanılmadığı lojik bir surette anlaşılabilir.

Dünya dilcilerinin grameri, an'anelere dayanan gramer, herhangi bir «niçin» sualine hiçbir zaman cevap verememiştir. Güneş - Dil Teorisi ise, âlimlerin sormağa cesaret bile edemedikleri bütün suallere lojik, ve psikoloji bakımından dürüst bir cevap vermek imkânını bahsetmektedir.

Meseleler ortaya atmak ve onları halletmek için: Vakıalar toplamak, tabirler, suffixe ve préfixe'ler kaydetmek çıkar yol değildir.

Bunun içindir ki teorimizin, dilciliğin ilmî çağını açmakta olduğu iddia edilebilir. Birçok dilcilerin yaptığı gibi herhangi bir meselenin hallinden ve ona müteallik suallerden kaçınmak hiçbir işe yaramaz, bu gayri ilmî bir harekettir.

Derleme devri olan başlangıç devri kapanmıştır. Şimdi kat'î ve sarih izah devri başlıyor. Güneş - Dil Teorisi bu başlangıcın abidesidir. Bu teorinin Türkiyeden doğmuş olması nedendir? Türk dili ve lehçeleri, tarihî çağlardanberi geniş değişikliklere maruz kalmamışlardır. Bunlar pek fazla karışmamışlar, telâffuz şekillerini aslında olduğu gibi muhafaza etmişler, halbuki, Hint - Avrupa dilleri, meselâ: Çekçe ve İtalyanca, Sanskritçe ve Fransızca, birbirinden tamamiyle ayrı tekellüm tarzlarına malik bulunmuşlardır.

Türk dilleri, mesafeyi göstermek için hâlâ mükemmel bir işaret sistemi muhafaza etmektedirler. Sufiks'lerin manası açık, işlemesi görünür bir şekildedir. Halbuki Hint - Avrupa dillerinde suffixler Türk dillerinin heyeti mecmuasındaki gibi aynıdır, manaların karışması işaret apareyini altüst etmiştir.

Tablile, ve tamamlanmış bir tablilin etüdüne ancak el değmemiş bir aparey ile başlamak lâzımdır. Böyle bir tablile ne zamandır

teşebbüs edilmemiş olması teessüf edilecek bir keyfiyettir. Edilmiş olsaydı, şimdiye kadar neler aydınlanırdı!

«Hint-Avrupa» cıların, hobbinlikleri yüzünden, yakın bir grupla büyük Türk grupile meşgul olmağa lüzum görmemiş ve bu suretle dilciliğin özünü kavramamış olmaları da aynı derecede şayanı teessüftür.

Bu açık ittihamları serdettiğimiz sırada şöyle bir misal göstermeği faydalı buluyoruz:

Unutmak kelimesi Moğolca ve Tunguzca da dahil olduğu halde bütün Türk diyalektlerinde mevcuttur. Bu kelimeyi teşkil eden elemanların tahlili:

(1) (2) (3) (4) (5)
uğ + un - ut . um + ak

«unutulduğu» zaman ne cereyan ettiğini tamamiyle anlamığa vardım eder.

1. Uğ: Budu mücerretle, objelerini ve sonra da temyiz kudreti olan zekâyı ihataya ve fark ve teşhise yarıyan Güneşin ilk anlamıdır.
2. Un: (V. + n) deki (n) konsonu ana kökteki anlamın, yani «esprit distinctif» in ona yapışık olan sahaya çıkışını, uzaklaşmasını işaret eder.
3. Ut: (V. - t) deki (t) konsonu dinamik bir facteur rolünü ifa eder. Burada yaptığı rol, ana kökleri «esprit distinctif» i onu saran sahaya nakletmiş olmaktır.
4. Um: (V. + m) deki (m) elemanı burada kendinden evvel teşekkül etmiş olan (uğunut) mefhumu kendinde tecelli veecessüm eden bir elemandır.
5. Ak: Sonuna geldiği kelimenin manasını tamamlar ve kelimeye tam formunu verir.

Kelime fonetik kaynaşmalardan sonra son morfolojik şeklini alıyor: **Unutmak**; manası: Kafadan «esprit distinctif» in kafaya saran hariç sahaya intikal etmiş olduğunu ifade eden bir söz olur. Kelimenin delâlet ettiği mana da budur.

Türk Dilinin hemen her tabiri insan esprisini öğrenmek için şayanı istifadedir; fakat bu misal pedagoji için de pek mühimdir. Bu misal «unutulduğu» zaman vavılan mekanizmanın bütün inceliklerini göstermektedir.

Modern psikoloji, kafada ve hafızada hiçbir şeyin kayıp olmadığını tesbit etmiştir. Her vakıa, her suret, her işaret ve her söz orada tamamiyle mahfuz kalır.

Türk ifadesi, hafızanın mahiyeti hakkındaki bu bilgiye çok kıymetli bir şahittir.

Eğer hafızada bir şey kayıp olmaz ve fakat her şey muhtelif gerait tahtında orada mukayyet kalırsa, bunun neticesinde mekteplerde tatbik edilen pedagojinin her zaman muvaffak olmayacağı meydana çıkar.

Bir mektepli, bir lisanın yalnız dürüst şekillerini öğrenmekle kalmaz, fakat gerek kendisinin ve gerek arkadaşlarının bütün yanlışlarını da kaydetmeğe mecburdur. Talebenin doğru ile yanlış arasındaki farkı sezme için, boş yere ne kadar gayret sarfına mecbur olacağını tahmin etmek zor değildir.

Bu, Güneş - Dil Teorisinin hayatî ve dünyevî ehemmiyeti hakkında pratik bir misaldir.

İşte bir ikinci misal daha: Güneş - Dil Teorisi, tedai üzerinde ciddi bir etüt yapmak imkânını vermektedir.

Bu tedainin tamamiyle bilinmesinin pedagojide dillerin pratik olarak öğrenilmesi bakımından herhalde bir inkılâp yaratacağı muhakkaktır.

Diller münhasıran tabii tedailere göre öğrenildiği takdirde fevkalâde kolaylıkla öğrenilebilir, çünkü bundan «unutmak» mekanizması teamülî miyasta müdahale edemez.

Bu mekanizma tabii tedailerin tatbikından mütevellit olarak muvakkaten, istimal haricî bırakılınca, herkes dâhi kesilir; çünkü «unutmak» mekanizmasına, arzu ettiği şekilde hâkim olmak ancak «deha» ya has olan vasıflardandır.

Bu birkaç misal, tamamiyle ilmî bir sahaya yeni ayak basmış olan ilk dil teorisinin ehemmiyet ve kabiliyetini asla ihmal etmemenizi sizden rica etmek imkânını bana bahsetmektedir.

Bu derece pasyon uyandırıcı bir teorisinin Kamalist Türkiye tarafından ortaya çıkarılmış olması beni ayrıca ve bilhassa memnun etmektedir.

Şimdiye kadar meçhûl kalan bir sahaya nüfuz edebilmek imkânının Türk Dil grupundan elde edilmiş bulunması bu memnuniyetimi birkat daha arttırmıştır.